

SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas vārdā
Rīgā 2025. gada 24. februārī
lietā Nr. 2023-40-01

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētāja Irēna Kucina, tiesneši Anita Rodiņa, Jānis Neimanis, Jautrīte Briede, Veronika Krūmiņa, Mārtiņš Mits un Juris Juriss,

pēc ārvalsts komersanta “KASPIANLAB LP” un AS “ASG Resolution Capital” konstitucionālajām sūdzībām,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, kā arī 19.² un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2025. gada 28. janvāra tiesas sēdē izskatīja lietu

“Par Kriminālprocesa likuma 629. panta ceturtās daļas vārdu “rajona (pilsētas) tiesai” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 92. panta pirmajam teikumam”.

Konstatējošā daļa

1. Saeima 2005. gada 21. aprīlī pieņēma Kriminālprocesa likumu, un tas stājās spēkā 2005. gada 1. oktobrī.

Kriminālprocesa likuma 629. panta ceturtā daļa noteica, ka tiesas sēdē tiesas procesā iesaistītajām personām ir vienādas tiesības pieteikt noraidījumus vai lūgumus, iesniegt pierādījumus, piedalīties pierādījumu pārbaudē, iesniegt tiesai rakstveida paskaidrojumus, kā arī piedalīties citu jautājumu izskatīšanā, kuri radušies tiesas procesa gaitā.

Ar 2022. gada 6. oktobra likuma “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” 79. punktu Kriminālprocesa likuma 629. panta ceturrtā daļa pēc vārdiem “pieteikt noraidījumus vai lūgumus, iesniegt” tika papildināta ar vārdiem “rajona (pilsētas) tiesai” (turpmāk – apstrīdētā norma). Likums stājās spēkā 2022. gada 3. novembrī.

2. Satversmes tiesā tika ierosinātas divas lietas par apstrīdētās normas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. pantam un 92. panta pirmajam teikumam. Tās saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 22. panta sesto daļu tika apvienotas vienā lietā Nr. 2023-40-01 “Par Kriminālprocesa likuma 629. panta ceturrtās daļas vārdu “rajona (pilsētas) tiesai” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 92. panta pirmajam teikumam”.

3. Pieteikumu iesniedzēji – ārvalsts komersants “KASPIANLAB LP” un AS “ASG Resolution Capital” (turpmāk – Pieteikumu iesniedzēji) – uzskata, ka Kriminālprocesa likuma 629. panta ceturrtās daļas vārdi “rajona (pilsētas) tiesai” neatbilst Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertajām tiesībām uz taisnīgu tiesu. Pieteikuma iesniedzējs “KASPIANLAB LP” papildus norāda, ka apstrīdētā norma, ciktāl tā attiecas uz procesiem par noziedzīgi iegūtu mantu, kuros apelācijas instances tiesvedība šīs normas spēkā stāšanās dienā jau bija uzsākta, nav atbilstoša no Satversmes 1. panta izrietošajam tiesiskās paļāvības aizsardzības principam.

Procesā par noziedzīgi iegūtu mantu apgabaltiesa uz apstrīdētās normas pamata atteicās no Pieteikumu iesniedzējiem pieņemt pierādījumus, kurus tie vēlējās iesniegt.

Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 92. pantam, jo tā nesamērīgi ierobežo Pieteikumu iesniedzēju tiesības uz taisnīgu tiesu, neļaujot procesa par noziedzīgi iegūtu mantu gaitā, kamēr lieta vēl tiek skatīta tiesā pēc būtības, iesniegt pierādījumus, kas varētu būtiski ietekmēt kriminālprocesa iznākumu. Pieteikuma iesniedzēja AS “ASG Resolution Capital” papildus norāda, ka Satversmes 92. panta pirmais teikums ietver pušu līdzvērtīgu iespēju principu un sacīkstes principu. Pieteikuma iesniedzējam kā aizskartajam mantas īpašniekam ir jāpierāda mantas izcelsmes likumība, savukārt procesa virzītājam ir pienākums pierādīt, ka mantas izcelsme, “visticamāk”, ir noziedzīga. Tādējādi lielāks pierādīšanas slogs ir uzlikts tieši

Pieteikuma iesniedzējam. Savukārt apstrīdētā norma, aizliedzot iesniegt pierādījumus gan Pieteikuma iesniedzējam, gan procesa virzītājam, pārkāpj pušu līdzvērtīgu iespēju principu.

Pieteikuma iesniedzējs "KASPIANLAB LP" norāda, ka tam pirms apstrīdētās normas spēkā stāšanās bija tiesiska paļāvība uz to, ka pierādījumus varēs iesniegt arī apgabaltiesā. Taču likumdevējs, pieņemot apstrīdēto normu, nav paredzējis pārejas periodu attiecībā uz tādām tiesvedībām, kurās vēl pirms apstrīdētās normas spēkā stāšanās lieta nodota apgabaltiesai.

Saeima, pieņemot apstrīdēto normu, ir pārkāpusi labas likumdošanas principu, jo nav izvērtējusi tās atbilstību nedz Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 6. panta 1. punktā garantētajām tiesībām uz taisnīgu tiesu, nedz arī Eiropas Savienības tiesībām, proti, Eiropas Savienības Pamattiesību hartai (turpmāk – Harta), Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 3. aprīļa direktīvai 2014/42/ES par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā (turpmāk – Direktīva 2014/42/ES) un Eiropas Savienības Padomes pamatlēmumam 2005/212/TI (2005. gada 24. februāris) par noziedzīgi iegūtu līdzekļu, nozieguma rīku un īpašuma konfiskāciju (turpmāk – Pamatlēmums 2005/212/TI). Likumdevējs nav apzinājis situācijas, kad jauni fakti vai pierādījumi ir kļuvuši zināmi jau pēc lietas izskatīšanas pirmās instances tiesā, piemēram, kad pēc pirmās instances tiesas lēmuma pieņemšanas ir pieņemts vai kļuvis zināms lēmums par ārvalstī uzsākta kriminālprocesa izbeigšanu, kas ietekmē procesa virzītāja pieņemumu par mantas noziedzīgo izcelsmi.

Ar apstrīdēto normu noteiktā pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi var sasniegt ar pamattiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, piemēram, no vienas puses, nosakot tādu regulējumu, ka visi pierādījumi procesā par noziedzīgi iegūtu mantu iesniedzami rajona (pilsētas) tiesā, bet, no otras puses, paredzot iespēju pierādījumus iesniegt apgabaltiesā, ja tam ir objektīvi iemesli un saprātīgs pamatojums.

4. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 1. pantam un 92. panta pirmajam teikumam.

Ar apstrīdēto normu noteiktā pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis ir sabiedrības drošības un citu cilvēku tiesību aizsardzība. Apstrīdētā norma ietver disciplinējošu mudinājumu aizskartajam mantas īpašniekam

līdzdarboties un aktīvi realizēt savas procesuālās tiesības. Tādējādi apstrīdētā norma nodrošina procesuālās efektivitātes principa īstenošanu. Savukārt no Satversmes 92. panta izrietošās procesuālās garantijas aizskartajam mantas īpašniekam tiek nodrošinātas tādējādi, ka uz apstrīdētās normas pamata abās tiesu instancēs tiek vērtēti vieni un tie paši pierādījumi.

Ar apstrīdēto normu noteiktais pamattiesību ierobežojums ir atzīstams par samērīgu. No vienas puses, pierādījumu iesniegšanas ierobežojums ir attiecināts uz noteiktu kriminālprocesa stadiju – iztiesāšanu apgabaltiesā, taču, no otras puses, šis ierobežojums nodrošina to, ka jautājums par mantas izcelsmi tiek izskatīts pēc būtības divās tiesu instancēs. Turklāt personai ir tiesības iesniegt pierādījumus par mantas izcelsmi Kriminālprocesa likuma 356. panta piektajā daļā noteiktajā 45 dienu laikā un pat pēc minētā termiņa tik ilgi, kamēr ir spēkā mantai uzliktais arests.

Pieteikuma iesniedzēju piedāvāto alternatīvu – nodrošināt personas tiesības iesniegt apgabaltiesai pierādījumus, kuri objektīvu iemeslu dēļ nevarēja tikt iesniegti rajona (pilsētas) tiesā, – Saeima uzskata par izņēmuma gadījumu, kura risinājumu jau paredzējusi Kriminālprocesa likuma 631. panta ceturtā daļa. Tādējādi Pieteikumu iesniedzēju tiesību aizskārumu ir radījusi nevis pati apstrīdētā norma, bet gan, iespējams, kļūdaina šīs normas un ar to saistītā tiesiskā regulējuma piemērošanas prakse.

Apstrīdētā norma nepārkāpj Pieteikuma iesniedzēja “KASPIANLAB LP” tiesisko paļāvību. Likumdevējam ir tiesības piemērot grozījumus ar tūlītēju spēku. Likumprojekta izstrādes laikā netika konstatēta nepieciešamība pēc pārejas perioda, jo apstrīdētā norma ne tikai nepasliktina personas tiesisko stāvokli, bet pat nosaka labvēlīgāku regulējumu. Protī, apstrīdētā norma novērš tādu personas tiesisko stāvokli pasliktinošu situāciju, ka apgabaltiesā tiktu vērtēti pierādījumi un tā būtu vienīgā tiesu instance, kurā šie pierādījumi tiek vērtēti pēc būtības. Tad apgabaltiesa pieņemtu tikai uz šiem pierādījumiem balstītu un, iespējams, personai nelabvēlīgu nolēmumu, kurš saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 631. panta trešo daļu nav pārsūdzams.

5. Pieaicinātā persona – tiesībsargs – uzskata, ka par atbilstošu risinājumu saudzējošākas pārejas nodrošināšanai uz jauno regulējumu un personas pamattiesības, proti, tiesības uz taisnīgu tiesu, mazāk ierobežojošu līdzekli varētu atzīt Kriminālprocesa likuma 631. panta ceturtās daļas piemērošanu situācijās, kad lietā nozīmīgi pierādījumi objektīvi kļūst pieejami

tikai tiesvedības laikā apgabaltiesā, ja to apliecinātu piemēri par šādu minētās normas piemērošanu praksē.

Par apstrīdētās normas projektu Tieslietu ministrijas pastāvīgajā Kriminālprocesa likuma darba grupā ir risinājušās pienācīgas diskusijas, tika noteikts šīs normas mērķis, kā arī izvērtēti iebildumi.

Privātpersona nevar paļauties uz to, ka katrā gadījumā tās tiesiskais stāvoklis paliks nemainīgs. Ir jāievēro likumdevēja pienākums nodrošināt saudzējošu pāreju uz jaunu tiesisko regulējumu, ja tas ierobežo personas pamattiesības, taču pārejas noteikumi ir tikai viens no mehānismiem un attiecīgo mehānismu izveide ir likumdevēja politiskās izšķiršanās jautājums.

Pieteikumu iesniedzēju piedāvātie pamattiesības mazāk ierobežojošie līdzekļi nenasiegtu leģitīmo mērķi tādā pašā kvalitātē, kādā to sasniedz apstrīdētā norma. Pierādījumu iesniegšana apgabaltiesā gadījumos, kad tie objektīvu iemeslu dēļ agrāk nav bijuši pieejami, būtu pretrunā ar apstrīdētās normas pieņemšanas mērķi. Proti, netiktu nodrošināta lietas izskatīšana pēc vieniem un tiem pašiem pierādījumiem un pēc būtības divās tiesu instancēs. Savukārt personas tiesības iesniegt pierādījumus apgabaltiesā, bet šādu tiesību neparedzēšana procesa virzītājam un prokuroram būtu pretrunā ar pušu līdzvērtīgu iespēju principu.

6. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 1. pantam un 92. panta pirmajam teikumam, jo procesa par noziedzīgi iegūtu mantu izdalīšana no pamatprocesa ir saistīta ar nepieciešamību nodrošināt personas tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā.

Likumdevējs Kriminālprocesa likuma 631. panta ceturtajā daļā ir paredzējis apgabaltiesas tiesības atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un nodot materiālus jaunai izskatīšanai, ja ir konstatēts likuma pārkāpums, kuru tiesa pati nevar novērst. Taču apstrīdētās normas un Kriminālprocesa likuma 631. panta piemērošana praksē liecina par atšķirīgu izpratni. Tāpēc Tieslietu ministrijas Kriminālprocesa likuma darba grupas sēdē tika konceptuāli atbalstīta Kriminālprocesa likuma 631. panta grozīšana, to papildinot ar piekto daļu un tādējādi paredzot tiesu prakses vienādošanu apgabaltiesās.

Process par noziedzīgi iegūtu mantu ir sevišķs process ar īpašu kārtību, kurā paredzēti izņēmumi no vispārējās kārtības, tai skaitā attiecībā uz aizskartā mantas īpašnieka un citu kriminālprocesā iesaistīto personu tiesībām. Tādēļ

process par noziedzīgi iegūtu mantu tiek izdalīts tieši pirmstiesas kriminālprocesa laikā, lai mudinātu aizskarto mantas īpašnieku sadarboties ar procesa virzītāju un jau pirmstiesas kriminālprocesa laikā iesniegt visus nepieciešamos pierādījumus.

7. Pieaicinātā persona – Ģenerālprokuratūra – uzskata, ka apstrīdētā norma neierobežo Pieteikumu iesniedzējiem Satversmes 1. pantā un 92. panta pirmajā teikumā garantētās tiesības. Ģenerālprokuratūras ieskatā, spēkā esošais normatīvais regulējums atbilst procesa par noziedzīgi iegūtu mantu būtībai un kriminālprocesa mērķim, kā arī ir samērīgs ar kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka interesēm.

Procesā par noziedzīgi iegūtu mantu netiek ierobežotas personas tiesības uz taisnīgu tiesu. Šādas kategorijas lietas tiek skatītas pēc būtības divās tiesu instancēs, turklāt abām tiesu instancēm ir vienlīdzīgas tiesības izlemt jautājumu par mantas izcelsmi un turpmāko rīcību ar, iespējams, noziedzīgi iegūto mantu, ņemot vērā visus tiesiskos un faktiskos apstākļus. Apstrīdētā norma ierobežo gan par kriminālprocesa norisi atbildīgās amatpersonas, gan aizskartā mantas īpašnieka tiesības iesniegt pierādījumus apgabaltiesā. Līdz ar to tieši tādās situācijās, kad tikai daļa no pierādījumiem, piemēram, aizskartā mantas īpašnieka iesniegtie pierādījumi, tiktu vērtēti apgabaltiesā, būtu konstatējams tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpums.

Tiesiskās palāvības aizsardzības princips neizslēdz nepieciešamību grozīt iepriekš piešķirtas tiesības. Pieteikuma iesniedzējs "KASPIANLAB LP" varēja izmantot iespēju sekot līdzi normatīvo aktu izmaiņām un, aktīvi līdzdarbojoties, iesniegt pierādījumus pirms grozījumu spēkā stāšanās. Proti, apgabaltiesa nozīmēja lietas izskatīšanu 2022. gada 26. oktobrī rakstveida procesā. Pieteikuma iesniedzējs 2022. gada 5. oktobrī iesniedza apgabaltiesai lūgumu par lietas izskatīšanu mutvārdu procesā, šo lūgumu pamatojot citstarp ar nepieciešamību iesniegt pierādījumus apgabaltiesā. Procesā veids tika mainīts, un tika noteikts, ka lieta tiks izskatīta mutvārdu procesā 2023. gada 27. februārī. Tātad Pieteikuma iesniedzēja rīcībā jau 2022. gada 5. oktobrī bija attiecīgie pierādījumi, bet tos pievienot lietas materiāliem tika lūgts tikai 2023. gada 27. februāra tiesas sēdē. Pieteikuma iesniedzējs būtu rīkojies aktīvi, ja būtu iesniedzis pierādījumus līdz 2022. gada 3. novembrim, grozījumu spēkā stāšanās dienai, vienlaikus ar Ekonomisko lietu tiesas lēmuma pārsūdzību 2022. gada

4. jūlijā vai kopš 2022. gada 9. augusta – brīža, kad apgabaltiesas lietvedībā tika saņemta lieta par, iespējams, noziedzīgi iegūtu mantu.

8. Pieaicinātā persona – Latvijas Zvērinātu advokātu padome – uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 1. pantam un 92. panta pirmajam teikumam.

Latvijas kriminālprocesa tiesības neparedz tādu procesuālā taisnīguma kritēriju kā vienu un to pašu pierādījumu vērtēšanu dažāda līmeņa tiesās pēc būtības. Taisnīga un objektīva lietas izskatīšana netiek nodrošināta situācijās, kad uz procesā iesaistītajām personām attiecas ierobežojums, kas liedz tām pamatot rajona (pilsētas) tiesas nolēmuma nepareizību ar pierādījumiem.

Pēc Latvijas Zvērinātu advokātu padomes ieskata, Kriminālprocesa likuma 631. panta pirmajā daļā minētā sūdzība pēc savas procesuālās nozīmes un būtības līdzinās apelācijas sūdzībai Kriminālprocesa likuma 549. panta izpratnē. Piemēram, Kriminālprocesa likuma 551. panta pirmās daļas 4. punkts prasa norādīt pierādījumus, kuri apgabaltiesai ir jāpārbauda. Savukārt šā panta 5. punkts prasa norādīt, vai tiek pieteikti pierādījumi, kādi pierādījumi, par kādiem apstākļiem un kādēļ šie pierādījumi nebija iesniegti vai pārbaudīti rajona (pilsētas) tiesā. Tādēļ apelācijas sūdzības saturs pēc vispārējās kriminālprocesa kārtības būtu analogiski piemērojams apelācijas sūdzībai par noziedzīgi iegūtu mantu Kriminālprocesa 59. nodaļas izpratnē.

Apstrīdētās normas dēļ lietas dalībnieki, tostarp aizskartais mantas īpašnieks, pēc to procesuālo tiesību apjoma atrodas būtiski nevienlīdzīgā stāvoklī salīdzinājumā ar personām, kuras piedalās vispārējās kārtības kriminālprocesā. Tas attiecas uz tādiem aspektiem kā pieteikumu iesniegšana un piedalīšanās ar mantu un tās izcelsmi saistīto pierādījumu pārbaudē, turklāt procesa veids un attiecīgi personas tiesību apjoms ir procesa virzītāja izvēle, kas nav atkarīga no aizskartā mantas īpašnieka gribas.

Apstrīdētā norma citstarp paredz procesā iesaistītās personas tiesības iesniegt pat tādus rakstveida paskaidrojumus, kas var ietvert pilnīgi jaunus argumentus. Savukārt lūgumu pieteikšanas tiesību mērķis ir tādu jaunu ziņu iegūšana, kurām ir nozīme lietā, taču apstrīdētā norma pēc būtības neparedz lūgumu pieteikšanu attiecībā uz pierādījumiem. Turklāt nav pamatots tas, kādēļ persona nav tiesīga jaunu argumentu pamatošanas nolūkā lūgt, lai tiesa ļauj tai pievienot lietas materiāliem pierādījumus. Tādējādi pierādījumu iesniegšanas

lieguma dēļ paskaidrojumu un lūgumu iesniegšanas tiesības ir kļuvušas neefektīvas un deklaratīvas.

Pieņemums par mantas noziedzīgo izcelsmi visbiežāk tiek izteikts procesa virzītāja lēmumā par procesa uzsākšanu un tā nodošanu tiesai. Līdz šā lēmuma pieņemšanai aizskartajam mantas īpašniekam tiek izsniegts lēmums par aresta uzlikšanu viņa mantai, taču tas satur tikai vispārīgu, ar konkrētiem pierādījumiem neapstiprinātu pieņemumu par mantas, iespējams, noziedzīgu izcelsmi, un šo pieņemumu atspēkot aizskartajam mantas īpašniekam ir gandrīz vai neiespējami. Tātad pirmstiesas kriminālprocesa stadijā aizskartajam mantas īpašniekam netiek nodrošināta efektīva iespēja iesniegt mantas legālo izcelsmi apstiprinošus pierādījumus atbilstošā apjomā un kvalitātē, proti, šāda iespēja tiek nodrošināta tikai iztiesāšanas procesā rajona (pilsētas) tiesā, jo tieši šajā stadijā procesa dalībniekiem kļūst pieejami lietas materiāli un zināmi procesa virzītāja argumenti. Turklāt pierādījumu sagatavošanas process var prasīt diezgan ilgu laiku, sevišķi gadījumos, kad pierādījumi ir apjomīgi vai darījumiem ir pārrobežu raksturs. Tādējādi tas, ka personai ir tiesības pārsūdzēt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu, bet nav tiesību sūdzības motīvus pamatot ar pierādījumiem, nav taisnīgi.

Direktīvas 2014/42/ES 8. panta 6. punkts nosaka dalībvalstu pienākumu nodrošināt konfiskācijas rīkojuma efektīvu pārsūdzēšanu tiesā. No tā izriet, ka prasība pēc efektīvas pārsūdzēšanas nodrošināšanas attiecas arī uz tiesvedību augstāka līmeņa tiesā. Visbeidzot, sevišķo procesa veidu leģitīmie mērķi Latvijas kriminālprocesā ir citādi nekā Direktīvā 2014/42/ES noteiktie, tātad arī apstrīdētajā normā ietvertā ierobežojuma leģitīmo mērķi nevarētu pamatot ar šīs direktīvas prasībām.

9. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedras lektors *Dr. iur.* Gunārs Kūtris – norāda, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 1. pantam un 92. panta pirmajam teikumam.

Kriminālprocesa likuma 631. panta ceturtās daļas izpratnē par rajona (pilsētas) tiesas pieļautu likuma pārkāpumu nevarētu atzīt gadījumu, kad pierādījums no personas gribas neatkarīgu iemeslu dēļ ir atklāts tikai pēc tiesas lēmuma pieņemšanas. Situācijās, kad rajona (pilsētas) tiesa atteikusies pierādījumus pieņemt, apgabaltiesai rastos nepieciešamība šādu rīcību kvalificēt kā pārkāpumu. Taču apstrīdētā norma liedz apgabaltiesai vērtēt pierādījumus, un

tādējādi ir apgrūtināta šāda pārkāpuma konstatēšana Kriminālprocesa likuma 631. panta izpratnē.

Ierobežojums, kas liedz iesniegt pierādījumus apgabaltiesā, nevar tikt attaisnots ar procesuālās ekonomijas principu, jo šā ierobežojuma rezultātā var tikt apzināti pieņemts netaisnīgs un nelikumīgs lēmums. Turklāt jau nākamajā dienā būtu pamats lūgt uzsākt procesu saistībā ar jaunatklātiem apstākļiem. Primārais mērķis kriminālprocesā par noziedzīgi iegūtu mantu ir taisnīgs lēmums, taču uz procesuālās ekonomijas principu balstītas atrunas var novest pie tiesiskuma zaudēšanas.

Atkāpi no pierādījumu iesniegšanas aizlieguma paredz vairākas valstis. Piemēram, Igaunijas Kriminālprocesa kodekss paredz tiesības uz tiesā nepārbaudītiem pierādījumiem atsaukties tikai tad, ja iesniegtie pierādījumi netika pieņemti vai nevarēja tikt iesniegti no personas gribas neatkarīgu iemeslu dēļ. Savukārt Lietuvas Kriminālprocesa kodekss norāda tikai uz nepieciešamību iesniegt motivētus lūgumus par pierādījumu pieņemšanu. Šāds regulējums atbilst izpratnei par tiesisku valsti, jo tiesai jāņem vērā būtisku pierādījumu pastāvēšana. Līdz ar to apstrīdētajai normai vajadzētu pieļaut izņēmumus no kategoriskā aizlieguma.

Nav saskatāms racionāls pamats grozītā tiesiskā regulējuma attiecināšanai uz jau uzsāktiem, bet nepabeigtiem procesiem par noziedzīgi iegūtu mantu. Pieļaujot iespēju iepazīties ar pierādījumiem procesā un vienlaikus liedzot iesniegt pierādījumus, tiek būtiski ierobežotas personas tiesības aizsargāt savas intereses taisnīgā tiesā. Ja tiek ieviests jauns tiesiskais regulējums un tas būtiski ierobežo personas tiesības, tad jābūt noteiktam pārejas periodam. Tāpēc šāds tiesiskās palāvēšanas aizsardzības principa aizskārums nav attaisnojams ne ar kādām vispārējām interesēm.

Secinājumu daļa

10. Saeima uzskata, ka Pieteikumu iesniedzēju pamattiesības aizskar nevis apstrīdētā norma, bet gan tas, ka apgabaltiesa attiecīgajās situācijās nepiemēroja Kriminālprocesa likuma 631. panta ceturto daļu.

Kriminālprocesa likuma 631. panta ceturto daļu nosaka: "Izskatot sūdzību vai protestu, tiesa atceļ rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un nosūta materiālus jaunai izskatīšanai, ja konstatē kādu šā likuma pārkāpumu, kuru tiesa pati nevar novērst. Lēmums nav pārsūdzams." Saeimas ieskatā, apgabaltiesai, konstatējot,

ka tajā tiek iesniegti pierādījumi, kurus nevarēja iesniegt rajona (pilsētas) tiesā un kuri nav vērtēti, vajadzēja atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un nodot materiālus jaunai izskatīšanai rajona (pilsētas) tiesā.

Satversmes tiesas procesā ir nošķirams jautājums par apstrīdētā tiesiskā regulējuma satversmību no jautājuma par to, vai apstrīdētais tiesiskais regulējums personai ir piemērots pareizi (*sal. sk. Satversmes tiesas 2021. gada 29. decembra sprieduma lietā Nr. 2021-09-01 11.2. punktu*). Satversmes tiesas kompetence konkretizēta Satversmes tiesas likuma 1. un 16. pantā, saskaņā ar kuru Satversmes tiesa tiesību normu satversmības kontroles ietvaros nerisina atsevišķās lietās pieļautas kļūdas tiesību normu interpretācijā un piemērošanā konkrētiem lietas faktiskajiem apstākļiem. Tātad, ja izskatāmajā lietā apgabaltiesa būtu varējusi piemērot Kriminālprocesa 631. panta ceturto daļu, tādējādi novēršot Pieteikumu iesniedzēju pamattiesību aizskārumu, tiesvedība būtu izbeidzama.

Tā kā lietā ir sniegti argumenti par tiesvedības izbeigšanu, Satversmes tiesa tos izvērtēs vispirms.

10.1. Kriminālprocesa likuma 59. nodaļa regulē procesuālo kārtību procesos par noziedzīgi iegūtu mantu. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 626. panta pirmo daļu pirmstiesas kriminālprocesā radušos mantisko jautājumu savlaicīgas atrisināšanas un procesa ekonomijas interesēs ir pieļaujams izdalīt no krimināllietas materiālus par noziedzīgi iegūtu mantu un uzsākt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu, ja pierādījumu kopums dod pamatu uzskatīt, ka manta, kura izņemta vai kurai uzlikts arests, ir noziedzīgi iegūta, un ja objektīvu iemeslu dēļ krimināllietas nodošana tiesai tuvākajā laikā (saprātīgā laika periodā) nav iespējama vai tas var radīt būtiskus neattaisnotus izdevumus. Pastāvot minētajiem priekšnoteikumiem un atbilstoši Kriminālprocesa likuma 627. pantam procesa virzītājs pieņem lēmumu uzsākt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu. Lēmumā procesa virzītājam jānorāda, kādi lietas materiāli pamato mantas noziedzīgo izcelsmi. Lēmumu un šos lietas materiālus procesa virzītājs nodod izlemšanai rajona (pilsētas) tiesai, kā arī par to informē ar mantu saistītās personas Kriminālprocesa likuma 628. pantā noteiktajā kārtībā.

Procesā par noziedzīgi iegūtu mantu iesaistīto personu procesuālās tiesības un lietas iztiesāšanas kārtību rajona (pilsētas) tiesā atsevišķi nosaka Kriminālprocesa likuma 629. pants. Tā trešā daļa sākotnējā redakcijā paredzēja, ka tiesas sēdē uzklausa procesa virzītāju, prokuroru, pārējās uzaicinātās personas un pārbauda iesniegtos pierādījumus. Savukārt Kriminālprocesa likuma

631. pants noteica, ka tiesas lēmums ir pārsūdzams apelācijas instances tiesā vispārējā kārtībā.

Procesā par noziedzīgi iegūtu mantu iesaistīto personu procesuālās tiesības un lietas iztiesāšanas kārtība šādā procesā ir vairākkārt grozītas.

Ar 2009. gada 12. marta likumu “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” 631. pants tika izteikts jaunā redakcijā, nosakot, ka: rajona (pilsētas) tiesas lēmums pārsūdzams apgabaltiesā; sūdzību vai protestu izskata tiesa triju tiesnešu sastāvā likuma 629. pantā noteiktajā termiņā un kārtībā, pirmo uzklusot sūdzības vai protesta iesniedzēju un pārbaudot iesniegtos pierādījumus; izskatot sūdzību vai protestu, tiesa var atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un pieņemt likuma 630. pantā minēto lēmumu; apgabaltiesas lēmums nav pārsūdzams.

Ar 2010. gada 21. oktobra likumu “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” Kriminālprocesa likuma 629. pantā tika iekļauta ceturtdaļa, kas noteica, ka tiesas sēdē tiesas procesā iesaistītajām personām ir vienādas tiesības pieteikt noraidījumus vai lūgumus, iesniegt pierādījumus, piedalīties pierādījumu pārbaudē, iesniegt tiesai rakstveida paskaidrojumus, kā arī piedalīties citu jautājumu izskatīšanā, kuri radušies tiesas procesa gaitā.

Ar 2011. gada 8. jūlija likumu “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” notika atteikšanās no likuma 59. nodaļā noteiktās pierādījumu pārbaudes. Šo grozījumu rezultātā tiesas procesā par noziedzīgi iegūtu mantu tika citstarp izslēgtas procesā iesaistīto personu tiesības noteikt uz tiesu izsauamos lieciniekus.

Ar 2022. gada 6. oktobra likumu “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” atkal tika grozīta 59. nodaļā noteiktā procesuālā kārtība pierādījumu iesniegšanai. Turpmāk Kriminālprocesa likuma 629. panta ceturtdaļa paredzēja, ka tiesas procesā iesaistītajām personām ir vienādas tiesības pieteikt noraidījumus vai lūgumus, iesniegt rajona (pilsētas) tiesai pierādījumus, iesniegt tiesai rakstveida paskaidrojumus, kā arī piedalīties citu jautājumu izskatīšanā, kuri radušies tiesas procesa gaitā. Kā norādīts 2022. gada 6. oktobra likuma “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” anotācijā, grozījumi Kriminālprocesa likuma 629. panta ceturtdaļā paredz ierobežot pierādījumu iesniegšanu, dodot lietas dalībniekiem tiesības iesniegt pierādījumus attiecībā uz mantu tikai rajona (pilsētas) tiesā. Tas noteikts, lai nodrošinātu tiesības uz taisnīgu tiesu, tostarp efektīvu lēmumu par noziedzīgi iegūtu mantu pārsūdzību (*sk. 13. Saeimas likumprojekta Nr. 1323 “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” anotāciju. Pieejama 13. Saeimas likumprojektu arhīvā, mājaslapā: saeima.lv*).

Tādējādi apstrīdētā norma nosaka procesā iesaistīto personu tiesības iesniegt pierādījumus attiecībā uz mantu tikai rajona (pilsētas) tiesā un liedz tos iesniegt apgabaltiesā, kas izskata sūdzību par rajona (pilsētas) tiesas lēmumu par noziedzīgi iegūtu mantu.

10.2. Rajona (pilsētas) tiesas lēmuma pārsūdzēšanu un apgabaltiesas kompetenci regulē Kriminālprocesa likuma 631. pants. Apgabaltiesa pēc procesā iesaistīto personu sūdzības atkārtoti pārbauda lietas materiālus, uzklausa procesa virzītāju, prokuroru, pārējās uzaicinātās un ieradušās personas, to pārstāvjus vai aizstāvjus, izvērtē pierādījumus un lemj no jauna par to, vai manta ir noziedzīgi iegūta vai saistīta ar noziedzīgu nodarījumu un kāda būs rīcība ar šo mantu (*sk. Kriminālprocesa likuma 630. panta pirmo daļu*).

Arī Saeima un vairākas pieaicinātās personas norādījušas, ka viens no apstrīdētās normas pieņemšanas mērķiem bija nodrošināt to, ka tiek vērtēti vieni un tie paši pierādījumi, un tādējādi nodrošināt jautājuma par mantas izcelsmi izskatīšanu pēc būtības divās tiesu instancēs.

Tātad apgabaltiesas kompetence nav ierobežota tikai ar tiesību jautājumu pārskatīšanu, jo apgabaltiesa atkārtoti pārbauda lietas faktus un vērtē pierādījumus par tiem.

10.2.1. Kriminālprocesa likuma 631. panta ceturtā daļa nosaka: “Izskatot sūdzību vai protestu, tiesa atceļ rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un nosūta materiālus jaunai izskatīšanai, ja konstatē kādu šā likuma pārkāpumu, kuru tiesa pati nevar novērst. Lēmums nav pārsūdzams.” Saeimas ieskatā, Kriminālprocesa likuma 631. panta ceturtās daļas pieņemšanas mērķis citstarp bija ļaut apgabaltiesai nodot lietas materiālus jaunai izskatīšanai rajona (pilsētas) tiesā, lai tā varētu vērtēt pierādījumus gadījumos, kad tie nevarēja tikt iesniegti rajona (pilsētas) tiesā objektīvu iemeslu dēļ.

Kā norādīts 2022. gada 6. oktobra likuma “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” anotācijā, Kriminālprocesa likuma 631. panta ceturtajā daļā paredzētā apgabaltiesas papildu kompetence ir vērsta uz taisnīga procesa nodrošināšanu, jo pirms šīs normas pieņemšanas, piemēram, gadījumā, kad rajona (pilsētas) tiesa, pieņemot lēmumu, nav izvērtējusi pierādījumus, apgabaltiesa varētu pieņemt tikai vienu no diviem lēmumiem – atzīt mantu par noziedzīgi iegūtu vai izbeigt procesu –, līdz ar to radot tādu situāciju, ka lieta pēc būtības tiktu vērtēta tikai vienā instancē (*sk. 13. Saeimas likumprojekta Nr. 1323 “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” anotāciju. Pieejama 13. Saeimas likumprojektu arhīvā, mājaslapā: saeima.lv*).

Nedz no likumprojekta anotācijas, nedz Kriminālprocesa likuma 631. panta ceturtais daļas vārdiskā formulējuma neizriet pamats atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un nodot materiālus jaunai izskatīšanai, ja pierādījumus nav bijis iespējams iesniegt rajona (pilsētas) tiesā objektīvu iemeslu dēļ.

Tādu objektīvu apstākļu pastāvēšanu, kuru dēļ apgabaltiesa var atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un nodot materiālus jaunai izskatīšanai, paredz šobrīd spēkā esošā Kriminālprocesa likuma 631. panta piektā daļa, kas stājas spēkā 2024. gada 22. oktobrī. Tā piešķir apgabaltiesai kompetenci atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un nodot materiālus jaunai izskatīšanai, ja procesā iesaistītā persona ir iesniegusi pierādījumus, kurus objektīvu iemeslu dēļ nebija iespējams iesniegt rajona (pilsētas) tiesai. Kā, iesniedzot priekšlikumus likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” otrajam lasījumam, norādījusi Tieslietu ministrija, praksē tika konstatēts, ka tiesnešiem ir dažāda izpratne par Kriminālprocesa likuma 629. un 631. panta piemērošanu to kopsakarā. Satversmes tiesai ir sniegti piemēri, kas liecina par atšķirīgu praksi apgabaltiesās. Ir bijuši gadījumi, kad apgabaltiesa piemērojusi Kriminālprocesa likuma 631. panta ceturto daļu tādēļ, ka rajona (pilsētas) tiesa nav vērtējusi citus izdalītajos materiālos esošos pierādījumus to kopsakarā, procesa virzītāja lēmumā norādītās ziņas un faktus, kā arī tiesas sēdes laikā sniegtos paskaidrojumus un viedokļus (*sk. Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2023. gada 4. aprīļa lēmuma lietā Nr. 11903009520 12. punktu*). Minētā norma tikusi piemērota arī tad, kad rajona (pilsētas) tiesa nav lēmusi, vai manta ir noziedzīgi iegūta, atbilstoši Kriminālprocesa likuma 630. panta pirmajai daļai un nav pamatojusi to, kādi pierādījumi dod pamatu atzīt, ka manta ir noziedzīgi iegūta (*sk. Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2024. gada 3. aprīļa lēmuma lietā Nr. 11816008419 16.2. punktu*). Tādējādi ir secināms, ka tiesu prakse minētās normas piemērošanā, vērtējot likuma pārkāpumu, kuru apgabaltiesa pati nevarēja novērst, ir bijusi atšķirīga. Tomēr no Satversmes tiesai pieejamiem lietas materiāliem nav gūstams apstiprinājums tam, ka Kriminālprocesa likuma 631. panta ceturtais daļa būtu tikusi piemērota tādējādi, ka gadījumā, kad objektīvu iemeslu dēļ nav bijis iespējams iesniegt pierādījumus rajona (pilsētas) tiesai, tas būtu par pamatu lietas materiālu nodošanai jaunai izskatīšanai rajona (pilsētas) tiesā.

10.2.2. Saeima norāda, ka “likuma pārkāpums” Kriminālprocesa likuma 631. panta ceturtais daļas izpratnē ir tas, ka rajona (pilsētas) tiesa nav ievērojusi visus Kriminālprocesa likuma 630. panta pirmajā un otrajā daļā ietvertos

noteikumus, tostarp lēmuma pieņemšanas ietvaros nav vērtējusi visus pierādījumus, kas pamato mantas izcelsmi.

Kriminālprocesa likuma 630. panta pirmā daļa noteic, kādi jautājumi rajona (pilsētas) tiesai jāizlemj, izskatot materiālus par noziedzīgi iegūtu mantu. Savukārt otrā daļa noteic, ka gadījumā, ja tiesa atzīst, ka mantas saistība ar noziedzīgu nodarījumu nav pierādīta vai mantas izcelsme nav noziedzīga, tā pieņem lēmumu izbeigt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu. Taču tādā gadījumā, ja kādu pierādījumu lietas materiālos par noziedzīgi iegūtu mantu nav, rajona (pilsētas) tiesa nemaz nevar pieļaut likuma pārkāpumu to vērtēšanā.

Tā kā konkrētajos procesos par noziedzīgi iegūtu mantu Pieteikuma iesniedzēji pieteica pierādījumus apgabaltiesai, uzskatot, ka tie nav bijuši ietverti rajona (pilsētas) tiesas rīcībā esošajos lietas materiālos, apgabaltiesa šā iemesla dēļ nekonstatēja likuma pārkāpumu un tādējādi arī nepiemēroja Kriminālprocesa likuma 631. panta ceturto daļu.

Tādējādi pati apstrīdētā norma, nevis tās piemērošana Pieteikumu iesniedzējiem aizskar Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertās pamattiesības. Līdz ar to tiesvedība lietā ir turpināma.

11. Kriminālprocesa likuma 631. pants ir papildināts ar piekto daļu šādā redakcijā: “Izskatot sūdzību vai protestu, tiesa var atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un nodot materiālus jaunai izskatīšanai arī tad, ja procesā iesaistītā persona ir iesniegusi pierādījumus, kurus objektīvu iemeslu dēļ nebija iespējams iesniegt rajona (pilsētas) tiesai. Lēmums nav pārsūdzams.” Šis grozījums stāties spēkā 2024. gada 22. oktobrī. Kopš tā brīža Kriminālprocesa likuma 631. panta piektā daļa ļauj apgabaltiesai vērtēt procesā iesaistītās personas pieteikumu par tādu pierādījumu iesniegšanu, kurus objektīvu iemeslu dēļ nav bijis iespējams iesniegt rajona (pilsētas) tiesai. Vērtējot pierādījumus, apgabaltiesai ir jāpārbauda to attiecināmība uz lietu, to nozīmi lietā un iemesli, kādēļ tie netika iesniegti rajona (pilsētas) tiesā. Atzīstot, ka pierādījumiem var būt vērā ņemama ietekme uz lietā taisīto lēmumu pēc būtības, apgabaltiesa var atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un nodot materiālus jaunai izskatīšanai.

Tādējādi apstrīdētās normas saturs ir mainījies pēc būtības, taču Satversmes tiesai vēl ir jāvērtē, vai Kriminālprocesa likuma 629. panta ceturtnā daļa nodrošināja personas tiesības uz taisnīgu tiesu līdz Kriminālprocesa likuma 631. panta piektās daļas spēkā stāšanās dienai – 2024. gada 22. oktobrim (turpmāk – apstrīdētais regulējums).

12. Satversmes 92. pants nosaka personas tiesības uz taisnīgu tiesu. Satversmes tiesas judikatūrā šīs tiesības konkretizētas kā valsts pienākums nodrošināt lietu izskatīšanu tādā kārtībā, kas nodrošinātu to taisnīgu un objektīvu izspriešanu (*sk. Satversmes tiesas 2014. gada 9. janvāra sprieduma lietā Nr. 2013-08-01 6. punktu*). Procesā par noziedzīgi iegūtu mantu tiek lemts par Kriminālprocesa likuma 628. pantā minēto ar mantu saistīto personu īpašuma tiesībām, līdz ar to šādā procesā pēc būtības tiek izlemti jautājumi, kas skar personu civilās tiesības un pienākumus Konvencijas 6. panta pirmās daļas izpratnē (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2025. gada 19. februāra sprieduma lietā Nr. 2022-01-01 19.1. punktu*). Turklāt Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietilpst pušu līdzvērtīgu iespēju princips kriminālprocesā, un tas nodrošināms arī procesā par noziedzīgi iegūtu mantu (*sk. Satversmes tiesas 2017. gada 23. maija sprieduma lietā Nr. 2016-13-01 14.1. punktu*).

Atbilstoši pušu līdzvērtīgu iespēju principam lietas izskatīšanas gaitā procesa dalībnieku tiesībām jābūt līdzsvarotām, proti, katram procesa dalībniekam jābūt nodrošinātām adekvātām iespējām izmantot procesuālos līdzekļus, un neviens procesa dalībnieks nedrīkst tikt nepamatoti nostādīts nelabvēlīgākā situācijā kā citi procesa dalībnieki (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2015. gada 16. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2014-13-01 20.1. punktu*). Pušu līdzvērtīgu iespēju princips procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, no vienas puses, paredz visiem procesa dalībniekiem iespēju izklāstīt lietas apstākļus un, no otras puses, liedz kādam no dalībniekiem piešķirt būtiskas priekšrocības.

Satversmes 92. pants neprasa, lai valsts garantētu lietas dalībniekiem neierobežotas tiesības iesniegt pierādījumus jebkurā tiesvedības posmā pēc to vēlēšanās. Valsts var noteikt ierobežojumus pierādījumu iesniegšanai tiesā, taču šādiem ierobežojumiem jābūt samērīgiem un pamatotiem, lai novērstu procesuālo tiesību ļaunprātīgas izmantošanas iespējas un saglabātu procesu efektivitāti. No tā izriet, ka jābūt nodrošinātam līdzsvaram starp personas tiesībām iesniegt pierādījumus un procesa efektivitāti. Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka saskaņā ar Konvencijas 6. panta 1. punktu ir pieļaujami tikai tādi pasākumi, kas ierobežo lietas dalībnieka tiesības, bet ne pašu šo tiesību būtību. Iespējamie šķēršļi, kas kādai no pusēm rodas tās tiesību ierobežošanas rezultātā, ir pietiekamā mērā jālīdzsvaro ar tiesas veiktajām procesuālajām darbībām (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2000. gada 16. februāra sprieduma lietā "Fitt v. the United Kingdom", pieteikums Nr. 29777/96, 45. punktu*). Tātad,

ierobežojot lietas dalībnieku tiesības iesniegt pierādījumus apgabaltiesā, ir jālīdzsvaro pušu līdzvērtīgu iespēju principa nodrošināšana un efektīva, savlaicīga procesa par noziedzīgi iegūtu mantu norise.

Pušu līdzvērtīgu iespēju princips ir jāvērtē ne tikai atsevišķās procesa stadijās, bet visā tiesas procesā kopumā (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2017. gada 19. septembra sprieduma lietā “Regner v. the Czech Republic”, pieteikums Nr. 35289/11, 151. punktu*).

Pieteikuma iesniedzējas AS “ASG Resolution Capital” ieskatā, apstrīdētā regulējuma atbilstība Satversmes 92. panta pirmajam teikumam būtu vērtējama kopsakarā ar Hartas 47. pantu, Direktīvu 2014/42/ES un Pamatlēmumu 2005/212/TI. Pieteikumu iesniedzēji uzsver, ka apstrīdētais regulējums nevar būt spēkā, jo tas esot pretrunā gan ar minētajiem tiesību aktiem, gan ar Konvenciju. Tomēr Satversmes tiesa jau iepriekš ir norādījusi, ka Direktīvas 2014/42/ES un Pamatlēmuma 2005/212/TI piemērošanas jomā neietilpst tāds valsts tiesiskais regulējums, kādu paredz Kriminālprocesa likuma 626. panta pirmajā daļā ietvertais process par noziedzīgi iegūtu mantu. Uz minēto regulējumu attiecas Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 14. novembra regula 2018/1805 par iesaldēšanas rīkojumu un konfiskācijas rīkojumu savstarpējo atzīšanu (turpmāk – Regula) un Hartas 47. pants (*sk. Satversmes tiesas 2025. gada 19. februāra sprieduma lietā Nr. 2022-01-01 19.3. punktu*). Tādējādi izskatāmajā lietā nav piemērojama Direktīva 2014/42/ES un Pamatlēmums 2005/212/TI, bet gan Regula un Hartas 47. pants.

Tādējādi Satversmes tiesai jāpārbauda, vai apstrīdētajā regulējumā ietvertā kārtība, kādā tika nodrošinātas aizskartā mantas īpašnieka tiesības iesniegt pierādījumus, nodrošināja šai personai atbilstošas procesuālās tiesības mantas likumīgās izcelsmes pierādīšanai visā procesā par noziedzīgi iegūtu mantu.

13. Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 626. panta pirmās daļas 1. punktam izmeklētājam ar uzraugošā prokurora piekrišanu vai prokuroram ir tiesības izdalīt no krimināllietas materiālus par noziedzīgi iegūtu mantu un uzsākt procesu tad, ja iegūto pierādījumu kopums dod pamatu uzskatīt, ka manta, kura izņemta vai kurai uzlikts arests, ir noziedzīgi iegūta vai saistīta ar noziedzīgu nodarījumu.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 627. panta otrās daļas 1. punktu procesa virzītājam ir pienākums savā lēmumā norādīt ziņas par faktiem, kas

pamato mantas saistību ar noziedzīgu nodarījumu vai mantas noziedzīgo izcelsmi, un norādīt, kādi lietas materiāli pamato šādu ziņu esību un tiek izdalīti no izmeklēšanā esošās krimināllietas par noziedzīgu nodarījumu. Tas nozīmē, ka lēmumā procesa virzītājam ir jāatklāj tie faktiskie apstākļi, kuri dod pamatu uzskatīt, ka mantas izcelsme, visticamāk, ir noziedzīga. Procesā virzītāja lēmums uzsākt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu satur ne tikai izdalīto materiālu uzskaitījumu, bet arī šajos materiālos ietvertu ziņu detalizētu aprakstu un argumentāciju pieņēmumam, ka attiecīgās mantas izcelsme ir noziedzīga vai manta ir saistīta ar noziedzīgu nodarījumu.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 356. pantam procesa virzītājam par viņa izteikto pieņēmumu, ka manta ir noziedzīgi iegūta vai saistīta ar noziedzīgu nodarījumu, jāpaziņo personai. Šī persona 45 dienu laikā no paziņošanas brīža var iesniegt ziņas par attiecīgās mantas izcelsmes likumību. Faktiski šis termiņš ir vēl garāks, jo pierādījumus par mantas izcelsmi ar mantu saistītā persona var iesniegt procesa virzītājam ne tikai pēc tam, kad tas pieņēmis lēmumu uzsākt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu, vai rajona (pilsētas) tiesā līdz iztiesāšanas pabeigšanas brīdim, bet arī pēc tam, kad procesa virzītājs pieņēmis lēmumu par aresta uzlikšanu mantai, kas tiek pieņemts agrāk nekā lēmums uzsākt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu. Lēmumā par aresta uzlikšanu mantai procesa virzītājs arī norāda sākotnējos apsvērumus (pamatojumu) aresta uzlikšanai, t. i., norāda apstākļus, kuru dēļ pastāv aizdomas par mantas noziedzīgu izcelsmi. Arī laika posmā starp aresta uzlikšanu mantai un dienu, kad tiek uzsākts process par noziedzīgi iegūtu mantu, ar mantu saistītā persona var iegūt un iesniegt pierādījumus procesa virzītājam.

Turklāt ar mantu saistītā persona pierādījumus par mantas izcelsmi var iesniegt ne tikai pirmstiesas kriminālprocesa laikā, bet arī tiesas procesā par noziedzīgi iegūtu mantu. Kriminālprocesa likuma 628. pants piešķir tai tiesības iesniegt pieteikumus, tostarp par mantas likumīgās izcelsmes pierādījumiem, tiesas procesā rajona (pilsētas) tiesā. Tātad tiesības iesniegt pierādījumus par mantas izcelsmi persona var izmantot visā tiesvedības procesa laikā līdz brīdim, kad rajona (pilsētas) tiesa pieņem vienu no Kriminālprocesa likuma 630. panta pirmajā un otrajā daļā paredzētajiem lēmumiem.

Visbeidzot jāņem vērā tas, ka personai piederošās mantas izcelsme vislabāk ir zināma pašai šai personai, jo tā ir bijusi tieši ieinteresēta un iesaistīta mantas iegūšanā. Var saprātīgi pieņemt, ka šīs personas rīcībā ir samērā skaidra informācija par mantas apjomu un apriti, to pamatojošu pierādījumu avotiem, to

atrašanās vietu un personai pieejamo pierādījumu apjomu. Savukārt no saimniecisko darbību regulējošiem normatīvajiem aktiem, komersantu darbību regulējošiem likumiem un nodokļu likumiem izriet prasības par darījumu kārtošānu, grāmatošanu un atspoguļošānu. Piemēram, no saimnieciskās darbības subjektiem tiek prasīts, lai tie saglabātu grāmatvedības ierakstus pamatojošos un attaisnojošos dokumentus, bet no komersanta pārvaldes institūcijām – lai tās būtu informētas par komersanta darbību. Līdz ar to sagaidāms, ka ar mantu saistītā persona var procesa virzītāja pieņēmumu par mantas noziedzīgo izcelsmi atspēkot, iesniedzot attiecīgus pierādījumus un tādējādi veicinot savu tiesību efektīvu aizsardzību. Turklāt, kā jau šajā spriedumā iepriekš tika minēts, ar mantu saistītajai personai ir dots arī diezgan ilgs laiks attiecīgo pierādījumu iesniegšanai.

Tā kā procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietā esošie materiāli ietver pierādījumus un pirmstiesas kriminālprocesā iegūtās ziņas, ir svarīgi nodrošināt ar mantu saistītajai personai piekļuvi informācijai, kas pamato procesa virzītāja pieņēmumu par mantas noziedzīgo izcelsmi, lai ar mantu saistītā persona varētu šo pieņēmumu atspēkot. Taču saskaņā ar Kriminālprocesa 627. panta ceturto daļu ar mantu saistītajai personai var būt ierobežota pieeja visiem lietas materiāliem vai arī vispār var būt liegtas tiesības ar tiem iepazīties. Pamatojoties uz minēto normu, personas tiesības uz taisnīgu tiesu varēja tikt nesamērīgi ierobežotas, īpaši ja attiecīgajā laikā tika piemērota Kriminālprocesa likuma 629. panta piektā daļa, kas jau atzīta par neatbilstošu Satversmes 92. panta pirmajam teikumam (*sk. Satversmes tiesas 2017. gada 23. maija spriedumu lietā Nr. 2016-13-01*). Vienlaikus nav izslēdzama iespēja, ka rajona (pilsētas) tiesas nolēmumā norādītie mantas izcelsmi pamatojošie argumenti atšķiras no procesa virzītāja lēmumā par procesa uzsākšanu ietvertajām ziņām un ar mantu saistītajai personai šie argumenti ir jāatspēko sūdzībā apgabaltiesai.

Tāpat jāņem vērā, ka procesa virzītājam ir piešķirtas samērā plašas procesuālās tiesības mantas noziedzīgās izcelsmes pierādīšanai visa procesa laikā. Piemēram, procesa virzītājam saskaņā ar apstrīdēto regulējumu jau pirmstiesas procesā ir tiesības iesniegt rajona (pilsētas) tiesai tādas ziņas par mantas izcelsmi, kuras ar mantu saistītajai personai – gadījumā, ja tai pieeja attiecīgajiem lietas materiāliem ir liegta, – var kļūt zināmas tikai pēc tiesas lēmuma saņemšanas. Tāpat tiesu praksē ir atzīts, ka Kriminālprocesa likuma 626. panta pirmajā daļā noteiktā procesuālā kārtība neierobežo procesa virzītāja iespēju pieņemt jaunu lēmumu par procesa par noziedzīgi iegūtu mantu

uzsākšanu un atkārtoti nodot materiālus izvērtēšanai tiesā, ja lietā ir iegūti papildu pierādījumi, kuru procesa virzītāja rīcībā iepriekš nebija (*sk., piemēram, Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2023. gada 21. aprīļa lēmuma lietā Nr. 11816005319 14.9. punktu*).

Nav pilnībā izslēdzamas arī tādas objektīvi iespējamās situācijas, kad ar mantu saistītā persona pierādījumus var iegūt tikai pēc tam, kad lieta jau ir izskatīta rajona (pilsētas) tiesā. Tomēr apstrīdētais regulējums liedza ar mantu saistītajai personai šādus pierādījumus iesniegt apgabaltiesā, lai tā attiecīgi varētu konstatēt, vai fakts, ka pierādījumi netika savlaicīgi iesniegti rajona (pilsētas) tiesā, ir kvalificējams kā objektīvu apstākļu izraisīta situācija vai arī kā personas apzināta rīcība procesa novilcināšanai. Tādējādi ar mantu saistītajai personai šādos apstākļos netika nodrošināts pušu līdzvērtīgu iespēju princips.

Līdz ar to Kriminālprocesa likuma 629. panta ceturtnā daļa, ciktāl tā līdz Kriminālprocesa likuma 631. panta piektās daļas spēkā stāšanās dienai – 2024. gada 22. oktobrim – nenodrošināja personai tiesības objektīvu iemeslu dēļ iesniegt pierādījumus apgabaltiesā, neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

14. Atbilstoši Satversmes tiesas judikatūrai, ja tiek secināts, ka apstrīdētais regulējums neatbilst kaut vienai augstāka juridiska spēka normai, tas atzīstams par prettiesisku un spēkā neesošu (*sk. Satversmes tiesas 2021. gada 25. marta sprieduma lietā Nr. 2020-36-01 20. punktu*).

Līdz ar to izskatāmajā lietā nav nepieciešams vērtēt apstrīdētā regulējuma atbilstību arī Satversmes 1. pantam.

15. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 32. panta trešo daļu tiesību norma, kuru Satversmes tiesa atzinusi par neatbilstošu augstāka juridiska spēka tiesību normai, uzskatāma par spēkā neesošu no Satversmes tiesas sprieduma publicēšanas dienas, ja Satversmes tiesa nav noteikusi citādi. Savukārt šā likuma 31. panta 11. punkts paredz Satversmes tiesas tiesības spriedumā norādīt brīdi, ar kuru šāda tiesību norma zaudē spēku. Pieteikumu iesniedzēji lūguši Satversmes tiesu atzīt apstrīdēto normu par spēkā neesošu no viņu pamattiesību aizskārums rašanās brīža. Izmantojot Satversmes tiesas likuma 31. panta 11. punktā piešķirtās tiesības, Satversmes tiesai lietās, kas ierosinātas pēc konstitucionālās sūdzības, pēc iespējas jānovērš personas pamattiesību

aizskārums (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 12. novembra sprieduma lietā Nr. 2019-33-01 15. punktu*).

Vienlaikus Satversmes tiesai jāgādā par to, lai situācija, kāda varētu veidoties no brīža, kad apstrīdētā norma zaudē spēku, neradītu jaunus Satversmē noteikto pamattiesību aizskārumus, kā arī nenodarītu būtisku kaitējumu valsts vai sabiedrības interesēm (*sk. Satversmes tiesas 2021. gada 25. marta sprieduma lietā Nr. 2020-36-01 21. punktu*).

Izskatāmajā lietā jāņem vērā tas, ka likumdevējs ir pieņēmis Kriminālprocesa likuma 631. panta piekto daļu. Tādējādi likumdevējs ir nodrošinājis, ka no 2024. gada 22. oktobra, kad minētā norma stājas spēkā, procesā par noziedzīgi iegūtu mantu iesaistītajām personām ir tiesības iesniegt pierādījumus apgabaltiesā, ja tie objektīvu apstākļu dēļ nevarēja tikt iesniegti rajona (pilsētas) tiesā, un šo pierādījumu ietekmi uz lēmumu vērtē tiesa.

Izskatāmajā lietā apstrīdētā regulējuma piemērošanas rezultātā apgabaltiesa nepieņēma Pieteikumu iesniedzēju pieteiktos pierādījumus, kuri tika iesniegti pēc rajona (pilsētas) tiesas lēmuma pieņemšanas, un nevērtēja to ietekmi uz lēmumu procesā par noziedzīgi iegūtu mantu. Apstrīdētā regulējuma atzīšana par spēkā neesošu no pamattiesību aizskāruma rašanās brīža attiecībā uz Pieteikumu iesniedzējiem ir vienīgā iespēja aizsargāt viņu pamattiesības, kas tika aizskartas ar apstrīdēto regulējumu, tādēļ attiecībā uz Pieteikumu iesniedzējiem apstrīdētais regulējums ir atzīstams par spēkā neesošu no to pamattiesību aizskāruma rašanās brīža. Satversmes tiesas spriedums ir pamats uzsākt tiesvedību lietā no jauna, un šobrīd spēkā esošā procesuāli tiesiskā regulējuma piemērošana novērstu Pieteikumu iesniedzēju tiesību aizskārumu.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30.–32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

atzīt Kriminālprocesa likuma 629. panta ceturto daļu, ciktāl tā līdz Kriminālprocesa likuma 631. panta piektās daļas spēkā stāšanās dienai – 2024. gada 22. oktobrim – nenodrošināja personai tiesības objektīvu iemeslu dēļ iesniegt pierādījumus apgabaltiesā, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam un attiecībā uz

**ārvalsts komersantu “KASPIANLAB LP” un AS “ASG Resolution Capital”
par spēkā neesošu no to pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.**

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja

Irēna Kucina